

ЦРНОГОРАЦ.

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 11.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 3. АПРИЛА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. п.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. п.; четврт ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — Донеси, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Молимо сву гг. претплатнике, којијема четвртогодишња предплата истиче, да понове претплату.

Овом приликом и опет позивамо све родољубе, да претплатом и скупљањем претплате помогну овај лист, који је од највеће потребе на овој страни српства.

Име и мјесто и пошљедња пошта нека нам се јасно означи, како се лист никоме неби губио или страшутицом задржавао.

Цијена је листу означена горе.

Цетиње, 26 Марта 1871.

Уредништво.

ВОЈНИЧКА ГРАНИЦА.

Правди се олет стало ногом за врат. Слобода је опет добила један шамар, али шамар, који небезбачи слободу, јер је она само трпећа. Мучки ударац тај показује нешто друго и много грђе, свједочи нечовјечност данашњег вијека, који хоће да се уздигне над процпајема, свједочи насиље народа, који хоће да је витез над витезовима.

Судбина војничке границе, у којој живе наша јуначка браћа у аустријској монархији ријешава се, или је већ ријешена. Али како немилостиво свако родољубно срце! Ми чекасмо да се постави граница у положају, у којем ће подријељена новијем животом процвијетати, а мјесто тога видимо сада гдје се стари јунак, крвава крајина води на гилотину. Ми очекивасмо да се излије на њу благодет уставности, а сада са узбуђенијем осјећањем правдољубља изгледамо кад ће јој пасти сјекира за врат. Да, војничкој граници не повраћа се живот, не даје јој се слобода, њу премјештају само из једне тамнице у другу, много мрачнију, нечистију.

У прошлом листу јавили смо по бечко-пештанскијем листовима, да је ријешено, да се војничка граница не присаједини троједној краљевини, него до подпадне под угарско ратно министар-

ство. Ми нехтједосмо одмах дати одушење осјећању које се у нама породило ушљед тога гласа. Наша браћа, јуначки граничари — па сад мађарске слуге, витешки крајиници, храбри синовци и узданица Беча — па сад Андрашајеви хопвиди — та мисао нећаше нам у главу, таква промјена чињаше нам се не вјероватна, толики грјех према правди и слободи изгледаше нам немогућан!

И гле, опет је истина. Границу предаје Беч Пешти, граница подпада под војено министарство угарско на очиглед народу српско-хрватском, упркос правди и слободи и без обзира на протесте свијести народне.

Поступак овај, сматрао га ма с које стране, показује се црн, неправичан и насилнички. Је ли Беч силом или драговољно пустио границу то је ствар мањег значаја. Главни је овђе, да се о судбини војене границе ријешава насилно без питања и саизвољења саме границе. То је чин, који је незаконит и неправичан и пред Богом и пред људима, то је дјело, које вријеђа и природно и хисторично осјећање народно.

И ко је извршио тај атентат на слободу народну? Мађари, који се толико размећу слободољубљем, Мађари, који се у својој занесености заборављајући на маленост своју, тако јако размећу, да мисле, е се ниједно дјело јевропскога значаја не може свршити без њихова гласа.

Мађари су то учинили, али пошљедице те побједи њихове осјетиће они горко. Што више они подижу зграду своје илузије тијем све више поткопавају земљиште своје, које ће се морати провади под теретом неправде и грјехова, које је починила надутост и државничка незрелост њихова.

Није народу нашем у војничкој граници учињена неправда тијем што се мијења досадање стање његово. Ту промјену он је сам желио, ту промјену захтјевао је и напредни дух нашега времена. Сва тежина големе неправде лежи у то-

ме, као што и напријед рекосмо, што се на народ у граници и неосврће, што се ради о њему и мимо њега.

Не и бечка влада потеже велику одговорност на се због своје попустљивости лакоумности мађарској. Човјек се мора чудити мислима, које су владале на које и сад владају у бечкоме кабинету што се тиче границе. Њој није стало до свога ауторитета, ни слободе коју сањим заступа она. Од како је заподенуто граничарско питање њој је било ово ни мање ни више, по просто — новчано питање. Интерес народни и политични, војени значај земље, дуг према народу за небројене жртве и услуге, то су све ситнице њој, она се једино бавила тијем, да се погоди пошто ће уступити границу Мађарима.

Има већ више времена, како се не престало дизао глас из народа упућен државницима аустро-угарскијем, да се не играју ватром, јер је данашњи политички ваздух пун ветрушине, те могу створити пожар коме је моћ не догледна. Говорено ни је, да граничарско питање скрива у својем крилу велике опасности. Они не послушаше тај глас, поведоше се самовољом и данас можемо рећи да су оне опасности већ очитје а и веће.

Држимо да ниједан, а најмање пац народ да ће допустити да се с њим располаже као с нечим што је без живота. Заслуге његове довољно му дају право да протестује против онакога поступања. Аустријски Срби, особито граничари показиваху од вајкада толику приврженост Бечу, да је сада чисто заворно и помињати. У унутрашњијем пемирима био је увијек граничар уз свога цара као са Фердинандом I. прогив Запоље, да неспомињемо пошљедњу револуцију; у спољашњим ратовима борио се он као лав, пролијевао је крв у тридесетогодишњем рату, био се са Шведима, клао се са Французима, тукао се са Баварцима, а против Турске био је постојани бедем. Одуд је и постала пјесма да у „смрт скаче граничар, кад

ПОДЛИСТАК.

НАРОДНА ПРАЗНОВЈЕРА.

II. О ВИЛАМА.

Као што народ прича много за вјештице, приписује им различиту силу и снагу и својом лаковерјом подржава свакојаке измишљотине и лагарије и предаје их од кољена на кољена, те тако код невналица изврће праву истину и напуни им мозак страхом од онога, што не постоји и чега није на свијету — као баш самијех вјештица; — и ето тако прича народ и за виле много чудноватијех и забавнијех ствари, које ћемо да забиљежимо за оне који су ради да чују: шта народ у Црној-гори све гата и прича за виле.

Вјеровање у виле је као што се зна, остатак из незнабоштва, кад је народ приписивао природи оживљавајућу силу. Зато је он и у води у гори у стијенама у дрвету итд. налазио животворења; и како се његово ђетињасто знање није протирало даље то је он онако вјеровао као што му је казивало његово ђетињасто просто ображење. — Од једног вјеровања догађају се различите приче. Некоји путује на пр-

ноћу и од какве старе павине на стијени или на другом мјесту, на коју још можда и мјесеци сија, учини му се да је неко створење, да је човјек или друга животиња, па како су му већ из малена бабе напуниле мозак са којекаким причама, тако он од страха и негледа даље нити хоће да се увјери о оном, што му се привидило, што је, него прича као највећу истину: шта је виђео и куне се свачим да је истина. Они, што га слушају, и што су онако сујевјерни као и он, те приме ту измишљотину и то, што се ојном привидило, за голу истину и ево ти се сјутра прича на све стране: шта су Петар или Паво, Аница или Станица виђели и још из своје главе накуте причу, те ето тако постану свакојаке гатке и лагарије и којекаква вјеровања. —

О вилама се прича и у Црној-гори као у осталим нашим крајевима: да су то створења најљешпа, каква човјек може себи само представити, то су женскије као најљешне невјесте: бијела лица, танка повисока стаса са лијепом косом и са крилима, која су им на њеним хаљинама утврђена, тако да их могу скинути са себе; но без њих нестaje и њихове моћи. Оне нападају на људе, но се бране и вазда освете онома који их напане. — Много се прича о вилама у Васојевићима и Кучима, ђе их је би-

вало много. Причају: да се у Кучима у Шинском језеру (између Црне-горе и Турске) скупљале виле да се купају. У то дође један ловац те украде једној вили хаљину и понесе ју дома и сакри је ју. Вила пође за њим но негомо да ју нађе. Они се тако заволу и узму и роде сина и ћер. Но кад ловца једном неби дома, вила украде хаљине и утече у планину па послје устријели истога ловца.

Има више прича како виле ступе — али вазда против воље — да живе са људима, али ријетко остану код њих.

Тако причају да се у Кому у Медуу завјери Комнен барјактар да се неће женити ни удовицом ни ђевојком, него вилом. Мати га тадер научи, како ће он то да учини: да отиде на Ђурђев дан у планину на Рикавачко језеро — јужно од Кома, — да се тамо на тај дан купају виле; па која му се вила најбоље допане да јој украде хаљине са крилима. Он оде на Ђурђев дан на Рикавачко језеро и сакри се за дубин одкуда гледаше како се виле купају те украде оној, која му се најбоље свиђела, хаљине и побјези дома. Вила одма пође за њим и дође му кући, те од тада живљаше с њим и роди му четири сина и двије ћери. — Дође доба да жене најстаријега сина и заведе се кодо међ' сватовима.

ковару, изјаве преко 300 грла на конференцији, да се ниште од владе генерална конгрегација, рестаурација маџистрата и слобода избора. Докле је већ порасла свијест у нашег народа у овим крајевима, ево вам знака у ријечима једног сељака. Он рече: „Та ја сам већ старац од 70 година, па знам, да смо ми и пређе бирали све те слуге, што се зову званичници, све од писара, па до жупана: морамо их и сада бирати.“ Одушевљење је толико било, да ће њих преко 50 од своје воље јавило, који ће ићи у депутацију, да те захтјеве поднесу обновљеној старој влади у Загребу. Особито су сељаци жељели, да депутација буде што већа; по жеља им се не испуни, по што се за то изаберу само њих дванаесторица. — Послије тога др. Јован Суботић предложи, да се поведе ријеч о изборима за сабор. На то владин повјереник најави, да он даљи рад конференције не може пратити, по што је свршена ствар, рад који је конференција сазвана, и отиде. Но то чланове састанка не уздржа од тога, да не ураде оно, што су наумили, и пошље подне се по ново састану на договор, ће закључе, да се у сваком изборном срезу саставе конференција, чим изађе позив, да се бирају посланици. Те конференције имају да углаве свог кандидата и једног заступника да изаберу за главни изборни одбор. — Са конференције су жицом поздрављени др. Светозар Милетић и др. Мато Мразовић. — Тијем се Илочка конференција разиђе. —

Други је догађај, као што рекох, збор (митинг) у Новом Саду. Ко је у недељу 26. (14.) марта, пошље подне прошао Новосадамом пијавом, видно је лијепу киту поносне Србадије Војвођана, киту од једно 3000 душа, који дођоше да покажу, е код нас за иста стају „сви за једног“ ће је „један за све,“ дођоше на збор, да зборе о „дичном српском лаву.“ — Као што је свијема и свакоме познато Милетић је затворен, што је тагорсе увриједио „нагтаиса“ и „добјегнути гладну,“ раз-Дим-бана Хрватског. Како је Петрињски суд на Мразовићу показао, да је „назобрзовић“ Дим-бан заиста „харамџа“ и „лопов,“ то је по себи даљи затвор Милетићев неправда. Збор се састаде, да то каже „поштено“ влади у Пешти, ако до сад још не знаде. Елем збор уз говоре др. Ј. Турђевића и капетана В. Влајковића захтјева, да се Милетић одмах пусти на слободу: ако буде иначе, тијем је увријеђен цио српски народ у овој држави. — Осим Новосађана ту ти је било заступљено 47 општина, па ни браћа у Србији нијесу остале не заступљена. Од одабранџих кнежевскијех Срба могао си ту видјети Абердара, Јова Бошковића, Тока Влајковића и Љуба Калевића. Поздрава је 43 стигло из опшних мјеста, која не могаху бити заступљена. — Са збора је Милетићу жицом јављено за рад на збору.

Уз сву жељу, којом желе сви Срби, да што прије виде у својој средини свога вођа, из приватна разговора са Милетићем у Вацу можемо вам јавити, штета, да је што ће се сви Срби преварити у својој жељи. Држећи се свог начела, да од непријатеља не прима милости, Милетић не излази прије из затвора, док не издржи своју годину дана, ван ако га „с бајонетима не истјерају.“ То је потврдио и телеграфом, који је послао 15. марта у Нови Сад, рекавши, да збор „нема смисла.“ Па то исто рече захваљујући и збору на његовом заузимању.

Ето то су два догађаја, који ће оставити лијеп спомен код свију Срба. —

Прије неколико дана (20. (8.) Марта — ако се не варам) држао је омладински одбор сједницу, у којој је закључено, да се омладинска скупштина што долази држи у Панчеву. Сад још само да тамошња власт то допусти, па је онда с тијем готово. Но нека ово небуде посљедња скупштина, као што би могла бити 1869. да је држана на Цетињу, те буде времена, када ћемо се моћи састати не само на Цетињу, него и у Сарајеву и Призрену.

(Н.) ЕРЦЕГ-НОВИ 25 Марта. Готово са свију страна Српства примилисте до сада по који допис, а од овђе још недобисте никаквог гласа; сваки се обрадова кад чу да ће на Цетињу излазити политично-књижевни лист „Црногорац;“ сва српска мјеста као из једног гласа поздравиле првијенца црногорског; сви листом честиташе Црној Гори њезин први корак на потично-књижевном пољу; а Ерцег-Нови ником пониче, нити се радује, нити честита, те би се могло узети онашње ћутање у хрђавом смислу, зато

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

ево нас данас на Благовјести, да честитамо лонној Гори Црној благу вјест, њезин срећан започетак и дао Бог да и на политичко-књижевном пољу буде онакови јупак, као што је до сада била на бојном пољу, те да се Српство дичи њезиним пером као што се до сада дичило њезиним мачем. Прими дакле, Црна Горо, гњездо српски соколова, прими ову нашу братску честитку и жељу; да твој првијенац посије по Српству љубав и братску слогу; да пробуди народ из дугога санка; да обрати оне, који су странпутице зашли; да обавјести браћу да смо сви једне крви и једног племена и ако различите вјере исповједамо и у разним државама живимо; те кад сви правим српским духом задахнути будемо; сви једној пјели тежили будемо, онда поуздано моћи ћемо рећи: стани, враже, доста си нас трао! —

Сад пак ако ми допустите мало мјеста у нашем цјењеном листу, ја би сваком даном приликом извјестивао вас о нашим околностима. За сада овђе нема никакве важне новости, већ прошла дана била је овђе некаква велика мутљавина, ту се могло виђети: официра, капетана, бригадијера, генерала, комесара, параброда, корацада и Бог сам зна каквих скутоноша ту пебијаше, али из све ове смјеше баш никаква повост произиђе, него се мало кашње све разведри као што је и пријед било. А знатели од куда се ова забуна породила? Увјерен сам да не би сте лако погодили, јер ко би и помислити могао да су се чак у Бечу препали, што се Црногорци купе на Цетиње да се вјежбају новом оружју; а ваистину није ни шала, Црногорац се добио острагуше! помислимо кад он пријед оном кремљачом поћера по стотину предасе, сад овом хоће по хиљаду, па ту се треба бојати и још сада кад имамо жељезицу из Далмације све до Беча, то се треба страшити да не би једно јутро освануло у Бечу педесет хиљада Црногораца, па онда да видиш бруке од бечлија. Зато би требало да им Црногорац понесе вјест, али не ако Бога знате војник Црногорац, него лист; јер онда баш било би врага, јер би се њима од једнога учинило сто хиљада, зато лист нека им јави да Црногорци и не мисле на Беч! тиме ћемо их мало умирити, јер се горје од стра и неснава. (Ову шалу нашега дописника о живости, која је доиста постојала у Боки, па коју су и страни листови раструбили, пуштамо без икакве измјене и допуне. Што се тиче самога ландвера, јавили смо у чему је ствар, и казали смо да нам је мило, што се народ не раздражује на правди Бога. И о војсци црногорској било је у нашем листу помена. Могу страни дописници, који су грамзљиви за интересантношћу, тумачити како хоће обучавање наше војске. Ми им нећемо сметати, јер задатак бораца за слободу српску нити се може нити треба крвити. У.)

Сад да пређем на домаће после: Ови дана држан је био испит у заводној школи у Србини, те је милина било виђети како дјеца добро и разговетно одговарају; доиста свакога је морало дирнути, чујући како добро знаду повјесницу српску и земљопис. Сваки се могао очигледно увјерити да нам честити и ваљани учитељ г. Ристо Ковачић не жали труда око својих ђака, те би зато грјехота и велика штета по мјесто била, кад би га изгубили, јер тешко је сада наћи ваљана учитеља; истина може се наћи добар и учеван, али да има начин предавања, као што г. Ковачић има, то је тешко наћи, а то је баш оно што више вриједи код учитеља, него и само знање, јер залуду он зна, кад нема вјештог начина предавања. При том сваком родитељу мора особита радост бити, увјерен будући да му се дјете у чистом српском духу одгаја, те да ће оно временом на дику и корист рода и отачбине бити, и зато заслужује г. Ковачић да му се овђе јавна захвалност изрече а највећа награда, нека му буде љубав и благодарност његових ученика.

ЦЕТИЊЕ, 2. Априла. — Саопштавамо овђе телеграм, којијем су овдашњи пријатељи и поштоваоци Милетићеве поздравили му васкрсе у вацкој тамници, која је свакоме Србину толико мрска колико је мио народни борац, што у њој па правди бога још лежи:

„Христос васкрсе! Из српске слободне Црне Горе поздрављамо вам васкрсење Христово у мадарској црној тамници. У данашњем радосном осјећању хришћанском синудла је данас у синовима овјећх гора јаче него пкада жеља, да васкрсне слобода српска. Оважни и велични духови, као ваш што је, са пробуђеном свијешћу

народном оствариће жељу ову. Живно Милетићу! Скору слободу жељимо теби, слободу и уједињење народа нашем!!!

У име свију подписани су: Мато Врбица, Симо Поповић, Спирос Ковачевић, Гавро Пешић и Милан Костић.

На то је Милетић одговорио овјијем телеграмом:

„Ваистину васкрсе! Бог дао до године ускрсе слободу цијелога Српства. Слава Црној Гори, челенци српској. Поздрав свијема.“

БИЈЕСТИ ИЗ НАШИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

* „П. Лојд“ има допис из Петрограда, у којем се говори о великом наоружању руском. Војска се умножава, топови се лију, ратни бродови и оклопнице се граде, па црно море шиљу се 12 великијех бродова, Севастопољ се оправља — и таквијех сијасет повости дознају дописници бечко-пештавски. Они воде да је то све управљено против Аустрије.

* По пошљеднијем вјестима у Букарешту још није повраћен мир. Раздражена светиња опет је нападала на њемачкога заступника и бацала се камџем на његова кола. Велике силе још се нијесу ријешиле, да интервенирају по Турска је ипак, као што телеграфину из Цариграда, добила увјерење од Аустро-угарске, да ће јој ова помоћи, да одржи своје господарство над Турском.

* Говори се, да ће у руској дипломатији бити знатне промјене. Горчаков ће одступити а на његово мјесто доћи ће Игњатијев, којег ће у Цариграду замјенити Новиков, а у Беч за посланика доћи ће Стренухов. Све ово ваља још да се потврди.

* У Паризу се још бију и то озбиљно. Народна гарда има три одјелења своја, укупно 110.000 људи и 200 топова. До сада их је доста погинуло. Јављају, да је погинуо и Флуран, предводник једнога одјелења и један од главнијих вођа усташа.

* Усташки одбор изјавио је, да се Тјер, Фавре, Пикар, Дифдо, Симон и Потуан ставља под суд и да се заузимају сва добра њихова, догод недођу пред народни суд. Указом својим одјелио је још цркву од државе и сва добра црквена прогласио је за народна.

15. о. м. почеће избори у троједној краљевини за сабор, који ће се 16. Маја отворити у Загребу. Сад је вријеме да се покажу народњаци јунаци на мегдану и да поврате земљи достојанство.

СТЕЧАЈ.

У богословији цетињској отвара се за идучу школску годину једно учитељско мјесто.

Од компетената на исто мјесто захтјева се: да су добрим успјехом свршили гимназију и богословију, да су православне вјере и примјерног моралног владања.

Плата учитеља богословије је 800 флорина у цванцикама, и слободан стан. У име намјештаја да је се једаред за увјек 100 фор.; и у име путна трошка онијема, који су ван Далмације, 100 фор.; онијема из Далмације 40, а оближњијема Црној Гори 20 фор.

Ко жели да заузме ово мјесто нека се са нужним свједочбама обрати потписаноме на јдаље до Петрова-дана текуће године.

Рок је овај одређен дотле због тога, да би се изабрани могао за раније спремити и поћи на пут; јербо предавања почињу са 1.вим септембром.

Цетиње 12. Марта 1871.

Милан Костић
ректор богословије.

Туже нам се са више страна да недобијају лист уредно, неки никакво или врло доцне. Ми знамо да до нашега одправништва није кривица, стога уљудно опомињемо аустро-угарске поштанске уреде, да боље мотре, како у будуће неби било повода оваквијем жалбама.

Цетиње, 26. Марта 1871.

Уредништво „Црногорца.“

Властник Ј. СУНДЕЧИЋ.